

SEL I SØR-NORGE

Av
PER ØYNES

Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt

INNLEDNING

I 1962 tok Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt opp arbeidet med en kartlegging av selforekomstene langs kysten. Resultatene fra den del av undersøkelsen som omhandler kysten fra Møre til Finnmark er tidligere offentliggjort (ØYNES 1964). Den rapport som fremlegges her omhandler selforekomstene langs kysten fra Stad til svenskegrensen.

Undersøkelsene er foretatt på følgende tokter: Med M/B «Krill» i alt 29 dager i 1964, og 9 dager i 1965. M/S «Brislingen» fra 27. juli til 14. august 1964, F/F «Peder Rønnestad» 4 uker i 1964, 4 uker i 1965 og fra 31. januar til 5. februar 1966. M/K

«Arnafjord» fra 28. juni til 18. juli 1965 og fra 21. september til 25. september 1965.

Stedene som er besøkt, i alt 67, er vist på kartet (fig. 1). Tilsammen ble 268 personer med kjennskap til selforekomster kontaktet. Dessuten er det sendt ut spørreskjemaer til i alt 150 personer, hvorav 80 har svart.

Det har lyktes å få direkte observasjoner av levende sel på følgende steder: Osterfjorden i Hordaland, Kvitsøy og Sogndal i Rogaland, Svinøy og Ny-Hellesund i Vest-Agder, Lyngør i Aust-Agder, Jomfruland i Telemark, Bastøy ved Horten i Vestfold og Hvaler i Østfold.

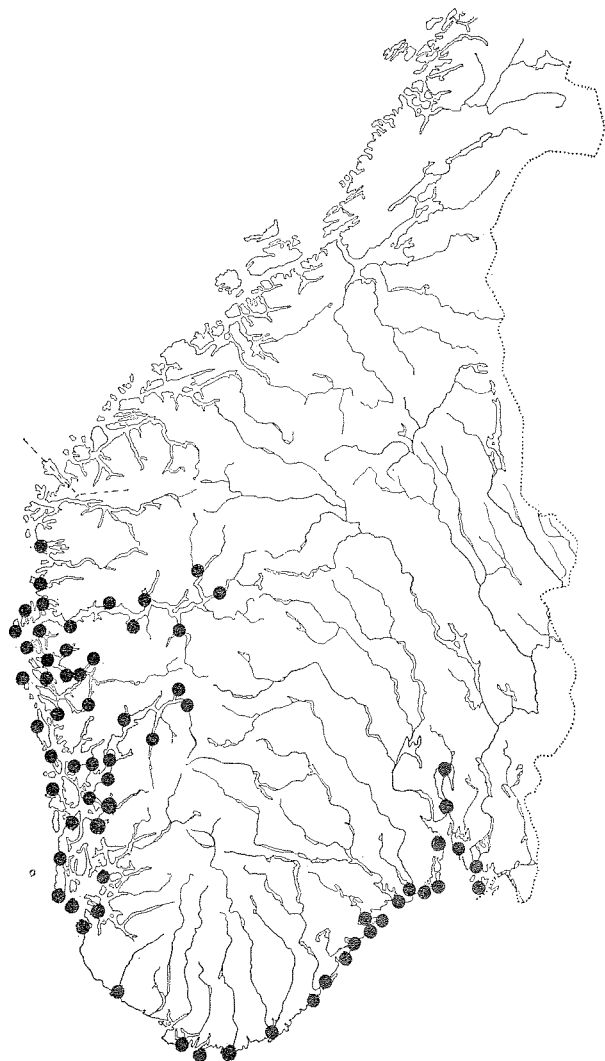

Fig. 1. Undersøkte lokaliteter.

STEINKOBBE

Steinkobben (*Phoca vitulina*), eller fjordselen som den også kalles, er den eneste selart som er noenlunde tallrik i det sørlige Norge. Til tross for at den har vært tallrik langs hele kysten foreligger det få arbeider som omtaler den. LØNØ (1958) har foretatt tellinger av bestanden i Oslofjorden og på Sørlandskysten. Ut over dette finnes det bare spredte notiser om steinkobben, de fleste i forbindelse med den skade den gjør for laksefiskerne (MØE 1954) eller som sportsjaktobjekt (VATNE 1959). Steinkobben har aldri hatt den økonomiske betydning i Sør-Norge som den har hatt nordpå. I Sør-Norge, særlig på Vestlandet, har den vært en konkurrent for menneskene om laks og sjø-ørret.

Tidligere forfattere (COLLETT 1911—12) omtaler den som kystens verste skadedyr. I den vestlandske skjærgård var det i gammel tid et ulykkesvarsel «å se kobbe på sundet». I dag er steinkobben så desimert i det sørlige Norge at den neppe noe sted har betydning som skadedyr.

Det har reist seg røster, spesielt fra jegerhold, om at den bør beskyttes, mens der på den annen side fremdeles er skuddpremie på den i Ulvik herred i Hardanger. Uttalelser fra kobbejegere og fiskere tyder på at steinkobbens laksefiske i Sør-Norge er overdrevet. Den lever av den fisk som er lettest å få tak i og det er få steder at laks er den lettest tilgjengelige fisk. Den vanligste mat for steinkobbe er småsei, flyndre, sild, brisling og forskjellige arter av leppefisk.

Enkelte gamle kobber spesialiserer seg på å in-

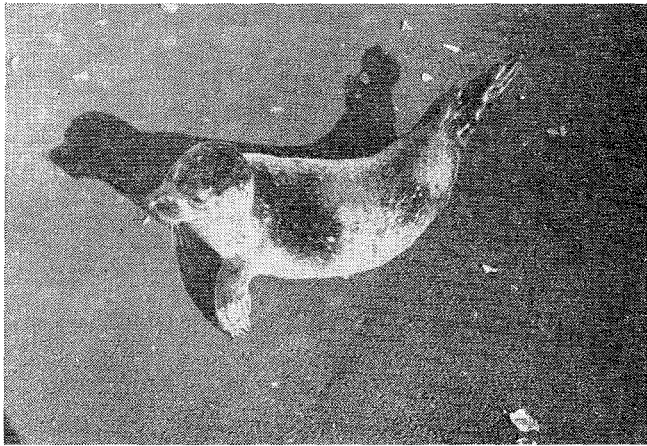

Fig. 2. Steinkobbeunge.

spisere fiskernes redskaper. Slike individer gjør selv-
sagt en del skade, men er lett å bli kvitt. For øvrig
er det nødvendig med systematiske undersøkelser av
steinkobbens mageinnhold før dens skadevirkning
for fiskerne kan diskuteres.

Steinkobben føder sin unge omkring 24. juni langs
hele kysten. Den trives best der den kan trekke mel-
lom en ytre skjærgård med grunnhav, og en dyp
fjord innenfor. Også i Sør-Norge er den meget sta-
sjonær og har sine faste skjær der den legger seg
opp. I Nord-Norge kalles slike skjær for «Kobbe-
fløer», i Sør-Norge «Kobbesloer».

I Sør-Norge har fiskere og sportsjegere drevet ut-
ryddelsesjakt, men det er få kobbejegere som har
forstand på å ta vare på de verdifulle steinkobbe-
skinnene (ØYNES 1965). Våre undersøkelser har vært
hemmet fordi det har vært vanskelig å finne gode
kjentmenn. Imidlertid mener vi nå å ha fått en
brukbar oversikt over selforekomstene også i Sør-
Norge.

STEINKOBBENS UTBREDELSE

Sogn og Fjordane

Dette fylke grenser til Møre og Romsdal som i
dag må regnes for steinkobbens viktigste tilholdssted
i Norge. I Sogn og Fjordane er tettheten av dyr
mindre enn nord for Stad. Bestanden av kobbe har
gått sterkt tilbake i fylket i de siste 6—7 årene, slik
at der nesten bare er rester igjen etter en tidligere
god bestand. De gode prisene på steinkobbeskinn har
vært medvirkende. Oppkjøpere får hvert år inn 20—
30 skinn, spesielt fra området ved Sunnfjord.

I området fra Stad og til og med Nordfjord er
der i dag neppe over 30 dyr igjen. I fjordene og
skjærgården nær Florø er der en del småkolonier
på i alt omkring 50 dyr. Best kjent er skjærgården
utenfor Skorpa. I Askvoll-distriktet er der en be-
stand av steinkobbe som faktisk er blant de beste i

fylket. Her er en rekke kobbeskjær i skjærgården
fra Atløy utover mot Nordsjøen. Lenger sør, fra
Ospa og innover i Dombefjorden og Åfjorden, er
der et bra kobbettereng. Her finnes det spredte ko-
lonier av steinkobbe, den største ved Ospa på om-
kring 20 dyr. Der trekker også enkelte kobber gjen-
nom sundene sørover mot Sognesjøen.

I området fra Indre Sulen og utover mot Utvær
fyr er der merkelig nok lite kobbe. Vi har bare fått
opplysninger om en liten stamme på 7—8 dyr nord
for Ytre Sulen og en liknende koloni i skjærene ved
Utvær fyr.

I Sognesjøen, utenfor Sognefjorden, er der spredte
kobbelokaliteter i hele området. Best kjent er en
skjærgruppe som heter Svalene helt ytterst i Sogne-
sjøen mellom Utvær- og Holmengrå fyr. Steinkob-
ben legger seg regelmessig opp her (VATNE 1959) og
kolonien består antakelig av 20—30 dyr. Videre inn-
over i Sognefjorden ser man kobbe som legger seg
opp flere steder, ofte i et antall av 8—10 stk., spesielt
på sørsiden fra Eivindvik og utover mellom små-
øyene. På nordsiden ser man også stadig steinkobbe
som ligger oppe spesielt nær Krakhellesundet, der
man kan se opptil 10—15 dyr samtidig. Hele be-
standen i Sognesjøen består kanskje av 60 dyr.

I ytre del av Sognefjorden er det lite steinkobbe,
og de som observeres er antakelig streifdyr fra den
ytre skjærgård.

I indre del av Sognefjorden er det flere stasjonære
steinkobbekolonier. Disse holder seg inne i fjordene
så lenge der er isfritt, og veksler ikke mellom fjord
og skjærgård, slik som ellers er vanlig. Til tross for
en intens jakt fra laksefiskernes side har bestanden
av steinkobbe holdt seg forbausende bra. I Luster-
fjorden mellom Solvorn og Marifjøra er det således
en koloni som av enkelte blir anslått til 50 dyr. Dette
tall er kanskje noe for høyt, idet de største anslag
gis av forargete laksefiskere. En koloni på omkring
20 dyr finnes i Nærøyfjorden—Aurlandsfjord. Zoo-
logen JØRGEN A. PEDERSEN (pers. medd.) så 16. juli
1961 10 stk. som lå oppe, hvilket viser at de holder
seg her om sommeren. I Sognefjorden utgjør sann-
synligvis sild og brisling en vesentlig del av stein-
kobbens mat. I Lusterfjorden har det til og med
hendt at den jumper opp i brislingsteng for å spise
av fangsten (O. ANGELTVEDT, pers. medd.). I alt fin-
nes ca. 350 dyr i Sogn og Fjordane.

Hordaland

Foruten kobbeturene til de steder som er vist i
fig. 1 har forfatteren vært med på hummer-, krabbe-
og brislingundersøkelser i tilsammen 38 dager innen-
for Hordaland fylke. Det har på disse tokter vært

sett etter og spurt etter kobbe nesten hver eneste dag. Det er neppe mange aktive fiskere som ikke har vært kontaktet. Nesten overalt er det samme svar å få: «Før, for 10—20 år siden var her en del kobbe, men nå er det mange år siden den er sett.» Ellers får man i Hordaland opplyst at det er «mye» kobbe i Osterfjorden og Hardanger. Seks besøk i Osterfjorden har gitt som resultat at der finnes i alt 8 steinkobber i denne fjorden.

For øvrig er det sett steinkobbe i Austfjorden (Fensfjorden) ved Sokna, i Austevold (Bjørnefjorden) og på enkelte skjær utenfor Stord, men aldri mer enn 1—3 dyr samtidig.

Steinkobbe er i de siste par årene sett i alle fjordene i Hardanger. En fast stamme på 15—20 dyr finnes i Eidsfjord.

I hele Hordaland er totalbestanden av steinkobbe nå sannsynligvis mindre enn 50 dyr.

Rogaland

I Rogaland fylke har steinkobben vært sterkt etterstrebet og er det fremdeles. I gammel tid hadde man liten sympati for kobben, det viser en fangstmetode vi fikk se rester etter på et skjær utenfor Talgje i Boknfjorden. Spisse jernkroker var slått ned i fjellet med spissene vendt innover fra sjøen, slik at kobben gled over på veien opp, men hengte seg fast når den skulle ut i sjøen igjen. Denne metoden er ikke mer i bruk i dag. Det finnes imidlertid noen jegere som skyter kobbe, oter og mink. De som vi har hatt kontakt med har foreslått fredning i noen år for å la bestanden ta seg opp igjen, da den har minket sterkt i de senere årene.

Steinkobben er temmelig alminnelig over meste-parten av kysten i fylket. Den største bestanden finnes i de ytre delene av Boknfjorden, spesielt i Kvitsøy herred. I skjærgruppen sør for Kvitsøy kan man nesten hver natt se opptil 20 kobber som legger seg opp på «kobbesloene». I alt er steinkobbebestanden anslått til godt over 60 dyr i hele Kvitsøy herred. Videre er det spredte forekomster av steinkobbe sørover i skjærgruppene ved Håsteinen, Rott, Kjør og Feistein, tilsammen omkring 30 dyr.

Utenfor Jæren er steinkobben sjelden. Ved norskekysten liker den seg ikke ved åpne strender uten øyer og skjær. Dette i motsetning til kysten ved Danmark og Nord-Tyskland, der steinkobben legger seg på sandbankene (RITTINGHAUS 1950, HARKEN 1961). Steinkobben beskatter her de rike flyndreforekomster i de grunne havområder.

I de sørlige sidefjordene til Boknfjorden er der også en del steinkobbe. Best kjent er bestanden i Lysefjorden. Her holder steinkobben seg helst i den

ytre del av fjorden. Dessuten finnes det steinkobbe i alle fjordene og ved øyene på sørsiden av Boknfjorden.

Nær Egersund og i Jøssingfjord er der også noen få kolonier med 2—5 dyr i hver.

Tilsammen kan det vel i Rogaland være omkring 250 steinkobber.

Vest-Agder

Steinkobben forekommer langs hele kysten fra Flekkefjord til Kristiansand, men bare i ganske små kolonier. Kjentfolk forteller at den er blitt sterkt desimert i løpet av de siste 30 år. Den største kolonien på bortimot 20 dyr finnes i Lyngdals- og Oftefjord innenfor Farsund. Enkelte dyr er sett i Listafjorden. Det er små kolonier på følgende steder: I skjærene utenfor Svinøy (5—7 dyr), Ryvingen (1—2 dyr), mellom Gåseskjær og Ny-Hellesund (5—6 dyr).

I Vest-Agder er det neppe over 50 steinkobber tilsammen.

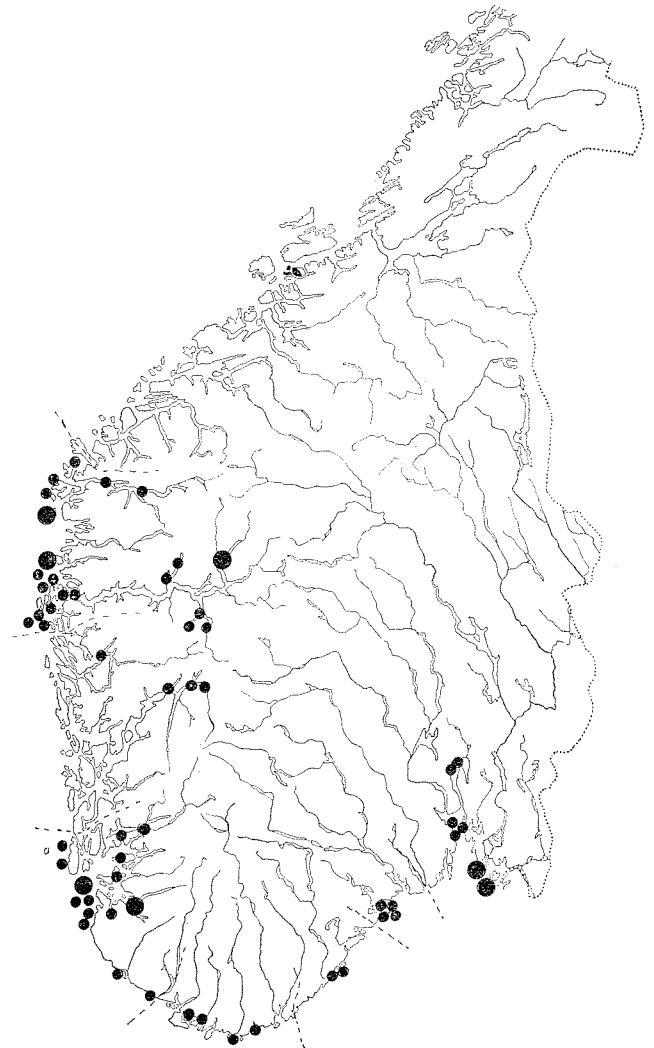

Fig. 3. Steinkobbens utbredelse i Sør-Norge. ● 10 dyr ● 50 dyr.

Aust-Agder

I dette fylket var det for 20—30 år siden en stor bestand av steinkobbe, men den er nå nesten utryddet. Hele kysten, som har mye grunnhav og skjærgrupper, egner seg godt for steinkobbe. En rekke steder var tidligere kjent som gode selskjær. Best kjent var Torsk, et skjær mellom Ryvingen og Hesnesøy (sør for Arendal), felles trekk ved alle de gamle kjente selskjær i dag er at det ikke finnes noe sel der lengre. LØNØ (1958 a) mener at to dyr var sett på Selskjær i Kaldvellfjorden ved Lillesand sommeren 1956. Dette er de eneste observasjonene han har fra dette fylket.

Ved elskverdig hjelp av hummerfiskere langs kysten lyktes det oss å oppspore den eneste sikre koloni av steinkobbe i fylket, nemlig ved Lyngør. Under toktet med M/S «Arnafjord» besøkte vi Lyngør to ganger, 5.—6. juli og 14.—15. juli, og fikk sammen med de lokale fiskerne en god innføring i steinkobbens evne til å tilpasse seg menneskene i et tett befolket distrikt som dette er. Rundt Lyngør er det meget stor båttrafikk, for det meste av sommergjester, og steinkobben er overordentlig sky. Det er underlig å se hvordan kobben leker gjemsel med motorbåtene. Den legger seg opp på den tiden av natten da det er mest stille, fra kl. 0330 til kl. 0530. I selve Lyngør-fjorden sees den oftest på skjærene rundt et par holmer som heter Løktene. Det ene av disse skjærene ligger mindre enn 200 m fra en sommerhytte. Her observerte vi 5 dyr natten til den 15. juli. Det var ennå liv i hytten, og kobbeflokken ble tydelig vokter av en stor han som i god tid gikk lydløst i vannet sammen med resten av flokken, da vi nærmet oss. De voksne dyrene laget ikke de sedvanlige sprutene når de dukket, men to unger som også var der, hadde vanskeligheter med å komme under. Her syntes ikke steinkobben å ville ta noen sjanser med å vente til båtene kom nær. En tidlig sportsfisker eller en sen natterangler som tøffer forbi i morgengryet, aner ikke at de har skremt dyrene. Heller ikke sommergjestene i hyttene vet at de har en av landets mest interessante selkolonier rett utfor stuedøren. I alt er der i Lyngørrområdet mellom 10 og 15 dyr. De fleste holder seg i skjærene utenfor selve Askerøya.

I hele fylket er bestanden av steinkobbe mindre enn 20 dyr.

Telemark

Dette fylket har en kort kyststrekning og den eneste faste bestand av steinkobbe finnes ved Jomfruland. Her har man landets beste utsikts plass for selobservasjoner fra toppen av Jomfruland fyr. Ved

elskverdig imøtekommenhet fra fyrmester Gjøn hadde vi observasjonspost her natten til 13. juli 1965. I alt 5 voksne kobber la seg opp på den velkjente Amtmannsbåen, mens steinkobbeungene la seg opp på forskjellige skjær i sundet. Noen la seg opp i fjæren, den ene omkring 20 m fra kaien hvor vårt fartøy lå.

Steinkobben oppførte seg her som ved Lyngør, idet den «jumpet» for den minste båttrafikk. Trafikker er stor slik at det ikke er lang hvile den får om gangen. Tryggest følte de dyrene seg som lå på selve Amtmannsbåen midt i sundet. Derfor er vel også dette kobbeskjæret så godt kjent. I alt la det seg opp 5 voksne og 9 unger i Jomfrulandsrenna denne natten. Dessuten var der kobbe å se i vannet både i Jomfrulandsrenna og utenfor selve Jomfruland. Etter samtaler med kjentfolk tør vi anta at det i hele Kragerø—Jomfrulandsdistriktet er en bestand på 35—40 voksne steinkobber. Dessuten kommer da årets unger i tillegg. Dette er omtrent de samme tallene som LØNØ (1958 a) fikk oppgitt. Alle kjentmenn vi kontaktet var enig i at bestanden var i sterk tilbakegang på grunn av intens jakt. Både til LØNØ (1958 a) og oss ble det klaget over de skader kobben gjorde for fiskerne.

Foruten i selve Jomfrulandsrenna holder steinkobben til også innover i Kragerøfjorden og i skjærgården nord for Jomfruland. Kjentfolk forteller at den trekker ut av sundet når det er godt vær, og at den da er tallrik f. eks. rundt Ellevsbåen i Eksefjorden. Straks det blir østavind med sjø trekker den inn i Jomfrulandsrenna igjen. Sørover mot Portør og nordover mot Nevlunghavn er steinkobben meget sjelden. Dette viser klart hvor strengt stasjonært steinkobben lever, selv på steder der det er stor trafikk.

Oslofjorden

Til Oslofjorden grenser fylkene Vestfold, Buskerud, Akershus, Oslo og Østfold. I ytre Oslofjord er det bare på østsiden at det er en fast bestand av steinkobbe. På vestsiden, fra Stavern til Tønsberg, finnes kobbe bare enkeltvis og sjelden.

Ved Hvalerøyene er der en god bestand på i alt nærmere 100 dyr. LØNØ (1958 b) oppgir 20 steinkobber i dette distrikt. Etter de opplysninger som nå er samlet er imidlertid dette tall for lavt. Interessen for kobbe er liten i dette distriktet og det er også lite jakt. Et interessant fenomen ved Hvalerøyene er at det enkelte år (f. eks. mars 1958) skjer en invasjon av fremmed sel til distriktet sannsynligvis fra svenskekysten. Bestanden kommer da opp i nærmere 300 dyr. Dette tall stemmer bra med

HULTQUIST og HÅLLINDER (1963) som oppgir steinkobbebestanden i Bohuslen til å være mellom 100—200 dyr, og NILS DAHLBECK (per. medd.) som anslår bestanden i Bohuslen til omkring 200 dyr. Den steinkobben som vandrer inn mot Hvaler er tydelig nok ikke kjent i terrenget da den pleier å legge seg opp på helt andre skjær enn de den lokale bestand bruker. De beste kobbeskjærene er ved Tisler, der det er vanlig å se opptil 20 dyr på et enkelt skjær. Videre er der en del kobbe på skjærene sørøst for Torbjørnskjær fyr. En ser også stadig sel i sundene og fjordene innenfor Hvaler. Tilsammen antas nærmere 100 dyr å ha fast tilhold i området ved Hvaler.

Ved Svenner fyr holder det til 3 steinkobber året rundt. Der finnes også en del streifdyr innover i sidefjordene til ytre og midtre Oslofjord. Disse streifdyr er helst unger eller yngre dyr.

Ellers må man helt inn til Horten for å finne noen selkoloni. Der finnes den velkjente stammen ved Bastøya. LØNØ (1958 a) anslår bestanden her til ca. 30 dyr. Etter de observasjoner vi gjorde og de opplysninger vi fikk av kjentfolk er tallet på steinkobbe omtrent det samme i dag. Bestanden ved Bastøya er nærmest fredet, da Bastøya ligger innenfor Hortens havneområde, og jakt følgerlig er forbudt. Det er dessuten forbudt å gå i land på Bastøya, og steinkobben synes å ha funnet seg et utmerket fristed her.

Videre finnes det steinkobbe helt innerst i Oslofjorden, hvor den er spesielt alminnelig rundt øyene utenfor Sandvika. Den legger seg helst opp på skjærene mellom Gåsøy, Langåra og Rauskjær. MØE (1954) anslår bestanden her til mellom 30 og 40 dyr, mens LØNØ (1958 a) antyder 15—20 dyr. Etter de opplysninger vi har fått synes det siste tallet å være nærmest det riktige.

ANDRE ARTER

Som omtalt i en tidligere rapport (ØYNES 1964) har haverten (*Halichoerus grypus*) øket i antall og utvidet sitt utbredelsesområde i det nordlige Norge. Det samme er ikke tilfelle i Sør-Norge, HICHLING, RASMUSSEN og SMITH (1962) har omtalt merkete havertunger fra Skottland og Orkenøyene, som er gjenfunnet på norskekysten. Det ble funnet 25 merkete unger langs kysten, hvorav de fleste på strekningen fra Jæren til Stad. Lokalkjente fiskere forteller at der om høsten er temmelig mye havert som streifer langs kysten sørover. Spesielt var der mange høstene 1962 og 1963. Den ble da sett i stort antall utenfor kysten av Sogn, hvor noen ble tatt på line. I området utenfor Haugesund ble den sett i flokker. En død havert ble funnet ved Kilsund nær Risør høsten

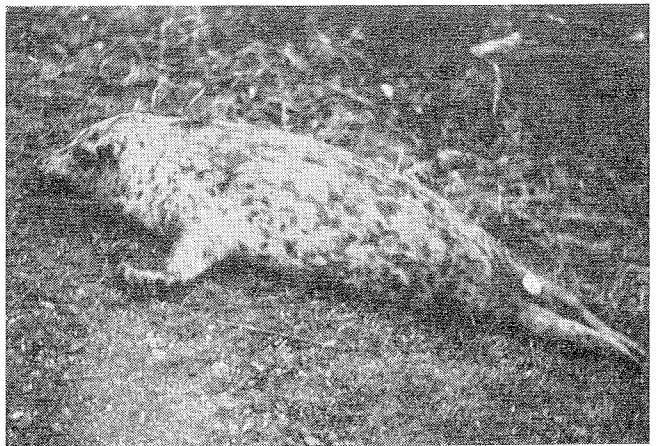

Fig. 4. Havertunge, ca. 5 måneder gammel.

1962. En forkommen havertunge kom inn til Akvariet i Bergen i desember 1963. Den ble foret godt og kom i god kondisjon. Etter merking ble dyret sloppet ut på Bergen havn den 11. januar 1964. Den 14. februar samme år ble den gjenfanget i et torskegarn 6 km utenfor Bremanger nær Stad, 165 km nord for Bergen.

Det ser foreløpig ikke ut som om haverten vil etablere nye kolonier i Sør-Norge. Det eneste sted hvor vi har fått melding om at havert yngler regelmessig er ved Kjør, en øy sørvest for Tananger i Rogaland. Det er imidlertid sjelden at det her er mer enn 2—3 unger å se. De fødes gjerne sent i oktober.

Av ishavsselene er det særlig snadd (*Pusa hispida*) som er alminnelig gjest langs norskekysten. Vinteren 1962/63 var en streng isvinter, og denne vinteren ble kysten utfor Nord-Norge invadert av blant annet store mengder snadd. Den forekom også enkeltvis og spredt ved Vestlandet denne vinteren, helt sør til Skogsvåg på Sotra utenfor Bergen. En snadd ble for øvrig tatt i not på samme sted vinteren 1965. Ellers har vi fått opplysning om at en blueback, unge av ishavsselen klappmyss (*Cystophora cristata*), ble skutt ved Lille Karlsøy (Austevoll i Sunnhordland) i mai 1966, og at en unge av grønlandsel (*Pagophilus groenlandicus*) tatt på garn i Hjeltefjorden nær Bergen 20. november 1955.

MUNTHE-KAAS LUND (1954) omtaler to observasjoner av hvalross (*Odobenus rosmarus*) fra Sør-Norge. En ble sett nær Florø i Sogn og Fjordane i mars 1954. Et dyr ble observert ved Hisken nær Haugesund i oktober 1926, og samme dyr ble også sett ved Bømlo.

KONKLUSJON

I Sør-Norge er steinkobbebestanden redusert til bare rester etter en tidligere god bestand. Største

tettheten av steinkobbe finnes i Sogn og Fjordane og i Rogaland. Spredte småkolonier finnes ellers i de øvrige fylkene i Sør-Norge, men det er et tids-spørsmål hvor lenge steinkobben vil kunne eksistere i Sør-Norge dersom den ikke blir fredet.

Haverten har ikke etablert ynglekolonier i Sør-Norge til tross for at mange merkete unger fra Storbritannia er gjenfunnet på Vestlandet. Arten er for øvrig alminnelig i kystfarvannene langs Vestlandet.

Alle arter av ishavssel, unntatt storkobbe (*Erignathus barbatus*) er skutt eller observert langs vestkysten så langt sør som til Rogaland fylke. Men disse dyr opptrer bare enkeltvis og med mange års mellomrom.

TAKK

Det er dessverre ikke mulig å få takket alle dem som har hjulpet til med dette arbeidet. Men enkelte som har vært til særlig stor hjelp må nevnes: Først og fremst dr. philos. Birger Rasmussen og cand. real. Torger Øritsland for uvurderlig hjelp under alle deler av arbeidet. Videre må vi takke firmaene G. C. Rieber & Co. A/S, Bergen og Otto Hantho, Haugesund, som har hjulpet med å oppspore kobbejeger og andre med kjennskap til sel. Arbeidet har vært støttet med bidrag fra Selfondet gjennom Sel-fangstrådet. Sist, men ikke minst, må jeg takke alle fiskere, jegere og andre langs Norges kyst for deres opplysninger og gode samarbeide.

SUMMARY

This paper concerns the distribution of seals along the coast of southern Norway. The only species found breeding regularly in this area is the Harbour Seal (*Phoca vitulina*), and only remnants of the former sizeable stock exist. Fig. 3 shows the distribution and the density of the harbour seal. The highest abundance is found in the counties Sogn og Fjordane and Rogaland, but small colonies are also found in the Hardangerfjord, along the southernmost coast of Norway, and in the Oslofjord. The harbour

seal may in the immediate future become extinct in southern Norway if measures for its protection are not taken.

The Grey Seal (*Halichoerus grypus*) is common in the sea off the coast of western Norway, and a number of pups tagged in Great Britain have been recovered on the Norwegian coast. However, this migration has not resulted in new breeding colonies on the west coast of Norway. The only known breeding place is on some islands (Kjør) near Stavanger, where in some years a couple of pups are born.

All species of arctic seals except Bearded Seal (*Erignathus barbatus*) have been caught or observed along the west coast of Norway, but only single specimens have very infrequently been observed.

LITTERATUR

- COLLETT, R. 1911—12. *Norges Pattedyr*. Kristiania, H. Aschehoug & Co., 744 s.
- HARCKEN, W. 1961. *Der Seehund*. Hamb. und Berl., Paul Parey, 80 s.
- HICKLING, G., RASMUSSEN, B. og SMITH, E. A. 1962. Innvandring fra Storbritannia til Norge av havert (*Halichoerus grypus*). *Fiskets Gang*, 48: 199—205.
- HULTQUIST, S. og HÅLLINDER, I. 1963. Sälinterventering i Kosterområdet 1963. *Medd. Länsstyrelsen och Svenska Naturskyddsföreningen*. Göteborg. 13 s. [Stensiltr.].
- LØNØ, O. 1958 a. Telling av steinkobbe i Oslofjorden og langs Sørlandskysten. *Fauna, Oslo*. 11: 23—27.
- 1958 b. Telling av steinkobbe i Oslofjorden og langs Sørlandskysten. *Fauna, Oslo*. 11: 145—146.
- MOE, C. 1954. Steinkobben — en farlig fiskerøver. *Fiskesport, Oslo*, 20: 378—379.
- MUNTHE-KAAS LUND, H. 1954. Hvalrossen og om dens besøk på Norskekysten etter år 1900. *Norsk Hvalfangsttid*. 43: 639—646.
- RITTINGHAUS, H. 1950. Seehunde an unserer Nordsee-Küste. *Natur und Volk*. 80: 275—277.
- VATNE, O. 1959. På kobbejakt. *Fiskesport, Oslo*. 25: 313—314.
- ØYNES, P. 1964. Sel på norskekysten fra Finnmark til Møre. *Fiskets Gang*, 50: 694—707.
- 1965. Steinkobben. *Jakt Fiske Friluftsliv, Oslo*. 94: 116—121, 141.